

7678.

DISSERTATIO JURIDICA INAUGURALIS

DE

ORIGINE
PROCESSUS
INQUISITORII,

QUAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. PHILIPPO WILHELMO,

PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENB. DUCATUS
MAGDEB. GUBERNAT. ETC. ETC.

IN ALMA FRIDERICIANA

PRO DECRETO ILLUSTRIS ICTORUM ORDINIS,

SUB MODERAMINE

DN. CHRISTIANI THOMASII,

SAC. REG. MAJEST. IN BORUSSIA CONSILIARII INTIMI, UNIVERSITATIS DI-
RECTORIS, AC PROFESSORIS PRIMARII, ET FACULTATIS JU-
RIDICÆ ORDINARII, H. T. DECANI,

PRO DOCTORIS IN UTROQUE JURE PRIVILEGIIS

IN AUDITORIO MAJORI

Die XV. Maji Ao. MDCCXI. horis ante - & pomeridianis

SOLENNITER VENTILANDAM PROPONIT

JOACHIMUS SALTZIEDER,

POMERANUS.

HALÆ MAGDEB. PRELO HENDELIANO, 1729.

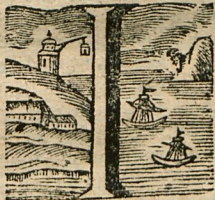

DISSERTATIO INAUGURALIS

DE

ORIGINE
PROCESSUS
INQUISITORII.

§. I.

Inquisitorius Processus, a) de cuius origine quærimus; est ordo judicialis, secundum quem iudex ex officio b) secundum normam indiciorum quorundam c) inquirit in delicti alicujus commissi d) auto-

Processus inquisitorii definitio.

A 2 rem

a) Non est animus, ut exactam definitionem Processus inquisitorii dare velim, quæ etiam in negotio ab arbitrio humano dependente & variante vix tradi potest. Sed solum indicare volumus,

quæ, qualis, & quanta sit illa res, de cuius origine quærimus, & in quonam consistant potissimæ differentiæ inter processum accusatorium & inquisitorium. Ubi tamen iterum assertiones hic positæ non

rem, eumque secundum diversitatem circumstantiarum carceri e) includit, ac deficientibus plerumque probationibus f) ad eruendam ejus confessionem variis mo-

non erunt ad apices & minutias examinandæ, sed potius secundum id, quod plerumque fit, considerandæ.

b) Id est sine accusatore vero. Nam etsi in processu inquisitorio etiam adsit accusator solennitatis gratia, aut etiam in quibusdam locis advocatus sicut aliquam figuram accusatoris agat; tamen hi omnes non sunt accusatores veri. (Accusator verus est, qui sponte, non coactus, etsi forte præmio excitatus, nec dependens a nutu & arbitrio judicis, aliquem de crimine accusat, & si per calumniam id faciat, aut alio modo adversus leges & utilitatem publicam in accusationis persecutione aut neglectu peccet, punitur.) Ergo iudex hic semper duas sustinet personas, actoris & judicis,

c) Notum est, indicia triplicis esse generis, ad inquisitionem, ad capturam & torturam. Cur non ad pœnam? Respondeo, quia, videlicet inquisitorius processus non condemnat secundum indicia, tanquam argumenta dubia, sed

vult probationes luce meridiana clariores, scilicet corpus delicti, indicia, &, si duo testes de ipso crimine commisso deponentes non adsint, confessionem rei. Interim illa indicia ad inquirendum, capiendum & torquendum non sunt determinata, sed ex natura rei vaga & indeterminata, arbitrio hominum maxime varianti subiecta, ac ita multis abusus obnoxia.

d) In hoc valde differt processus inquisitorius ab accusatorio. Hic posterior præsupponit delictum commissum, certe accusatori, antequam accuset, de eo debet constare, si nolit se periculo subijcere. At in processu inquisitorio datur inquisitio generalis: an delictum sit commissum: cujus simile aliquid non deprehenditur in processu accusatorio.

e) Squalido & cruciatum animo aut corpori suspecti de delicto ex natura sua afferente, quod etiam ignorat processus accusatorius communitur.

f) Quia delicta clam sunt. Ergo

modis torquet g), ac post torturam reum vel absolvit vel condemnat ad pœnam moribus receptam h) patiendam, eamque pœnam secundum certum ordinem præscriptum vel usitatum i) exequitur.

§. II.

Ergo per testes & instrumenta raro probari possunt, scilicet ultimi actus consummantes. Interim tamen poterunt probationes indirectæ fieri & artificiales. Nam probatio est actus, qui fidem facit judici. Fides vero oritur etiam ex testibus, qui de circumstantiis antecedentibus & concomitantibus deponunt. Imo nec fides ex testibus de actu immediatis deponentibus major est sua natura, quia ipse iudex tamen non scit, sed credit, & tot possunt esse rationes dubitandi circa depositionem talium testium, quam in probatione artificiali. Igitur processus inquisitorius ignorat probationem artificialem. Nam illud exemplum: Peperit, ergo non est virgo, pertinet ad artificia rustica & crassissima.

g) Potest quidem etiam torturæ esse locus in processu accusatorio. Non tamen errabimus, si eam etiam dixerimus esse inventum processum inquisitorii, & huic proprium, ratione videlicet regu-

larum torquendi & generum torturæ, item ratione universalitatis & quod remedium ordinarium factum fuerit ad inquirendam veritatem occultam. Cum contra apud plerosque populos, ubi in usu fuit processus accusatorius aut adhuc est in usu, vel nulla tortura usurpata, vel certe non ad omnes personas liberas applicata fuerit.

h) Si exactius paulo examinare velis differentiam inter processum inquisitorium, & accusatorium, deprehendes etiam apud gentes, quibus processus accusatorius placuit, non omnia vitia, quæ in processu inquisitorio ut crimina puniuntur, pro criminibus pœnibus fuisse habita, aut si vel maxime talia delicta inter crimina fuerint relata, minoribus pœnis eadem fuisse coercita, pœnas vero, quæ una cum inquisitorio processu fuere introductæ, plerumque graviores, & quandoque a crudelitatis nota vix excusandas esse.

i) Etiam hoc intuitu deprehenditur, aliis gentibus, quibus processus

§. II.

*Status con-
troversie.*

De origine hujus processus inquisitorii communis Dd. sententia est, eum partim ex jure naturæ, partim ex Scriptura Sacra aut lege Mosaica, partim ex jure Romano esse derivandum k). Verum enim vero nobis contra videtur, eum soli juri Canonico & clero Pontificio debere originem, id intendenti, ut sub specie justitiæ imperium in laicos variis artibus diu quæsitum confirmaretur.

§. III.

*Circa jus na-
turæ quæstio-
nes tres di-
stinctæ non
sunt confun-
dendæ.*

Et initio quidem quod jus naturæ atinet, non confundendæ sunt quæstiones distinctæ: Non enim quæritur I. An in genere incumbat Magistratui politico, ut operam det, quo delinquentes puniantur l); sed in specie, an ea cura requirat processum inquisitorium præ accusatorio m). II. Non quæritur: An processus inquisitorius plane repugnet dictamini rectæ rationis n), sed uter processus magis conducat Reipubl. processus accusatorius, an inquisitorius o). III. Non quæritur:

cessus inquisitorius fuit incognitus, alio modo exequendi pœnas debitas fuisse usas.

k) Non opus est, ut hic dissentientes allegemus, cum partim sit res notissima, partim vero ideo abstinemus ab eorum allegatione, cum propositum hic sit, salva eorum existimatione & veneratione dissentium nostrum rationibus prægnantibus, seposito præjudicio autoritatis, modeste proponere. Quanquam non sit

diffidendum, plerosque eorum se-qui præeuntem Carpzovium *Præf. Crim. qu. 103.*

l) Quis enim hanc assertionem in dubium unquam vocaret?

m) Et quidem processum inquisitorium, prout a nobis descriptus est §. I.

n) Si enim plane repugnet, nec extra ordinem posset adhiberi.

o) Nullum est dubium, quod uti omnes actiones humanæ etiam alias

ritur: an, ubi processus accusatorius receptus est, plane debeat cessare omnis inquisitio magistratus & pœna delinquentium, etiam ubi delicta sunt notoria & nemo vult accusare p); sed quæritur: An inquisitorius processus tanquam remedium ordinarium q) recipiendus sit in republ. præ processu accusatorio r).

§. IV.

alias maxime indifferentes, abusu pariter ac iusto usui sunt obnoxii, ita vel maxime etiam processus accusatorius potest suis nævis laborare. Cum tamen nævi hic intelligantur non tales, qui ex mera malitia hominum oriuntur, etiam inventis saluberrimis & prudentissimis abutentium, sed qui afficiunt ipsum statum Reipublicæ ac leges vel mores ejusdem, ubi nempe leges vel mores ansam præbent, & multas occasiones suppeditant abuti volentibus ob defectum prudentiæ in legislatore, vel ejus neglectum; inde haut dubie ille processus alteri præferendus erit, qui tot abusibus non est obnoxius, quam alter.

p) Quod variis modis contingere potest; si delinquentes sint valde potentes, si judices ipsi delinquentibus favent, aut pariter ejusdem delicti rei sint, si magna sit delinquentium copia, ut

accusator justam metuendi periculi causam habeat &c.

q) Ergo non negamus, quod extra ordinem magistratus possit inquirere in delinquentes ejusmodi, eosque convictos aut notorios, etiam deficiente accusatore, punire. Quamvis & hic addendum sit; aliud esse; inquirere in publicos & notorios delinquentes, eosque absque præcedente accusatione damnare; aliud esse, an processus inquisitorius a nobis definitus sit aptus, ut etiam extra ordinem magnam utilitatem in Republ. præbeat. Etenim nec hoc nobis videtur. Unde distinguere etiam poteris inter inquisitionem & processum inquisitorium: Quamvis hæc distinctio jam lateat sub dictis §. I.

r) Notandæ fuerunt hæc conclusiones, etsi satis evidentes, quia dissentientes perpetuo hic impingunt;

§. IV.

*Probatio hic
incumbit
dissentienti-
bus.*

Cum vero processus accusatorius præ inquisitorio apud omnes Gentes receptus, & processus inquisitorius novioribus temporibus demum introductus fuerit s), non opus est, ut nos probemus processum inquisitorium non esse meliorem accusatorio t), sed expectabimus potius, quid contra accusatorium pro inquisitorio afferant Doctores, originem processus inquisitorii ex jure naturæ deducentes. u)

§. V.

Quos tamen

Sed cum id nonnisi superficialiter fieri soleat a dis-
sent-

gunt; quod miraremur fieri, etiam a JCris Protestantibus & viris alias magni nominis, nisi recordaremur simul, JCros Protestantes & viros magni nominis etiam esse homines, difficulter sentientes errores, qui communi autoritate per longum tempus in scholis introducti & in libris systematicis & pragmaticis propagati sunt. Et quamvis istæ confusiones hic memoratæ etiam occurrant in quæstionibus de origine processus inquisitorii ex sacris literis, vel jure Romano deducta, tamen opus fuit, ut vel maxime intuitu juris naturæ istæ quæstiones confusæ distinguerentur, quia neglectus hujus observationis in quæstione de jure naturæ in causa fuit, ut Do-

ctores dissentientes confusionem istam non sentirent in assertionibus reliquis erroneis de origine processus inquisitorii.

s) Vide quæ notabimus infra §. VI. seq.

t) Præsumitur enim id, quod apud omnes gentes receptum est, suo modo a jure naturæ originem ducere, aut certæ naturæ rerum, ac regulis prudentiæ esse magis conveniens, quam id quod demum novioribus temporibus a certo populo vel ordine est introductum, donec probetur contrarium.

u) Id enim secundum regulas bonæ disputationis per ea, quæ §. preced. notavimus, hic probari debet.

sentientibus w), adjuvabimus eos bona fide & plura pro inquisitorio processu afferemus argumenta, quam apud ipsosprehendimus, subjunctis breviter responsionibus.

b. f. adjuvabimus.

§. VI.

Igitur initio Principis vel judicis officium consistit in eo, ne delicta maneant impunita, ergo etiam officium judicis consistit in eo, ut inquirat in delicta, etiam si nemo accuset. Respondeo 1.) probat hoc argumentum saltem utilitatem inquisitionis tanquam remedii extraordinarii, non vero tanquam remedii ordinarii x) 2.) Nec prius firmiter infertur, si addas priori propositioni, officium judicis consistere, ne delicta maneant impunita, limitationem, si quis poenam a judice postulet. y) 3.) Officium judicis in genere consistit in eo, ut in ad-

i. Argumentum ab officio judicis in genere.

B mini-

w) Vix enim alia invenimus quam sequentia, Judici incumbere, ut delicta puniantur: At vero hoc sine processu Inquisitorio fieri non posse, ergo jus Naturale, dum jus dat ad finem, dedisse etiam censeo ad media, sine quibus finis obtineri nequit. Neminem enim invitum cogi ad accusandum. Quare si accusator non existeret, plura delicta impunita mansura essent in signi Reipubl. detrimento. Item processus accusatorius sepe durare plures annos, at processum inquisitorium esse summarium &c.

x) Adde, quod hoc argumentum etiam probet saltem utilitatem inquisitionis in genere, non processus inquisitorii in specie per dicta ad §. III. lit. g.

y) Scilicet uti in actionibus civilibus officium judicis consistit in administratione justitiæ, si iudex impleretur ab actore, propterea tamen officium judicis non postulat, ut haud imploratus inquirat adversus eos, qui id, quod secundum regulas justitiæ facere debent, etiam injustissime facere negligunt, ita etiam par videtur esse ratio judiciorum criminalium, ut iudex

ministranda justitia non sit partialis, unde ex natura
judicii cujusvis tres ad quodlibet judicium constituen-
dum requiruntur personæ distinctæ: actoris vel accu-
satoris, rei & judicis, z).

§. VII.

judex puniat delicta, si aliquis ex
populo adsit, qui accuset reum,
non autem, si, cum omnibus ex po-
pulo accusare permillum sit, nemo
tamen ex populo inveniatur, qui
administrationem justitiæ postu-
let. Scio quidem, etiam in civili-
bus officium judicis distingui in
nobile & mercenarium: adeoque
forte dissentientes ad officium ju-
dicis nobile referent, ut inquirat
in delicta, si nemo accuset; sed scio
etiam, in civilibus officium judicis
nobile usum habere post actionem
institutam, nunquam vero extendi
eo, ut judex actoris partes sustineat.
Breviter: committit hoc argu-
mentum petitionem principii. Id
enim totum in questione est; an
judex teneatur ex officio inquire-
re in delicta, si accusatores defici-
ant.

z) Uti enim nemo potest se i-
psam convenire, ita etiam nemo
potest judicare in causa propria.
Nec sufficit, quod dicatur, in pro-
cessu inquisitorio indicia sustinere

vices accusatores. Indicia enim
sunt facti circumstantiæ. At ac-
cusator persona est, & hic aperte
confunduntur persona & facta,
quorum alias natura in jure diver-
sissima est; & adeo hæc etiam pal-
liatio petit principiam. Eadem
est ratio alterius effugii, scilicet
judicem etiam debere esse sollici-
tum de defensione rei, ne videlicet
hic injusti quid patiat. Nam
ut taceam, istud saltem doceri in
theoria, nusquam vero deprehen-
di in praxi: ipsa adfertio hæc to-
tum processum inquisitorium ma-
gis reddit suspectum, ut non di-
cam ridiculum. Secundum il-
lam enim unica tantum erit perso-
na in processu inquisitorio, vide-
licet judicis, qui simul actoris &
rei partes sustinebit. Qui risum
populo excitare volunt, solent ei
fabulam exhibere, ubi quis simul
judicem, actorem, & reum agit.
Prævaricationis crimen est, cum
quis partes actoris & rei in proces-
su accusatorio sustinet. Quo-
modo

§. VII.

At ex propria confessione nostra possunt casus existere, ubi deficient accusatores, & quidem cum evidenti damno reipubl. a) Ergo hic saltem opus erit processu inquisitorio. Negamus & hoc, quia alia media adhiberi possunt, salvo processu accusatorio b).

<sup>2. Argumen-
tum a defi-
ciencia accu-
satorum.</sup>

§. VIII.

At in processu accusatorio accusatores, in primis præmiis excitati, sæpe sunt calumniatores. Ergo hic saltem utilitatem præstabit processus inquisitorius. Et hoc negamus, partim, cum & in hoc casu alia adsint media, salvo processu accusatorio c), partim, quia proces-

<sup>3. a calu-
mnia accu-
satorum.</sup>

B 2 sus

modo igitur iudicem liberabimus a prævaricatione, si insuper simul sit iudex. Quod si dicas: prævaricator est, qui aperte personam unam sustinet, occulte autem alteri parti favet; regeram, idem posse in processu inquisitorio iudici occinere, quod aperte simulet, quod accusatoris partes sustineat, occulte tamen, forte corruptus a reo huic faveat, aut quod aperte simulet quidem, quod sit sollicitus de defensione rei, occulte tamen omnia agat, quo reus condemnatur. Ut taceam, in eo, qui jubetur accusatoris partes sustinere, & tamen sollicitus esse de rei defensione, quæcumque ejus prævaricatio nunquam detegi possit, cum ita non adsit modus fecer-

nendi ea, quæ aperte aut occulte faciat &c.

a) Vide dicta ad §. 3. lit. p.

b) Scilicet si Princeps vel iudex non foveat delinquentes, si accusatores adversus potentes reos aut eorum multitudinem sufficienter protegat. Si præmiis excitet accusatores ad accusationem. Si certas personas destinet, quarum officium consistat in eo, ut delinquentes accusent, non tamen secundum regulas processus inquisitorii, neque ut hi accusatores ab ejus nutu & arbitrio dependant, ne obstant dicta ad §. I. lit. c.

c) Si videlicet iustis accusatoribus dentur præmia, iniusti & calumniatores graviter puniantur. d)

sus inquisitorius in hoc passu magis abusui est obnoxius d).

§. IX.

4. *Quod in
processu in-
quisitorio
puniantur
etiam deli-
cta occulta.*

Solet & illud afferri pro præstantia processus inquisitorii, quod hic inquiratur etiam in delicta occulta, & quæ absque testibus committi solent, nec post se relinquunt opus in sensus incurrens. Verum enim vero hic iterum supponitur tanquam indubitatum, quod tamen valde dubium est, quasi scilicet expediat Reipubl., omnia delicta occulta punienda esse e).

§. X.

d) Etenim, ut infra videmus §. 13. lit. p. q. r. in processu inquisitorio denunciante per calumniam, imprimis si denunciatio jurata sit, fere nunquam puniuntur, aut certe non nisi rarissime. Fac etiam, horum calumniam sufficienter coerceri, quis coerceret judicem injuste hic procedentem. Actio civilis adversus judicem in causis civilibus inique judicantem exulat in foro. etsi in theoria quotidie inculcetur. Scilicet ob potentiam judicum, ob diuturnitatem processus & difficultatem probandi iniquitatem a judice commissam. At in processu criminali inquisitorio adhuc difficilior redderetur probatio, cum ex dicendis appareat, quod in processu inquisitorio plura capita relinquuntur iudicis arbitrio, quam in processu

quocunque civili, vel accusatorio.

e) Scopus Reipubl. cujusvis in puniendis delictis est, ne alii, qui similiter delinquere poterant, irriterentur ad delinquendum, si videant, delicta esse impunia. Sed quomodo irritabuntur illi, quibus incognitum est, an aliquod commissum sit delictum? De occultis non judicat Ecclesia. Cur Reipubl. igitur de occultis judicare deberet? Imprimis cum forum Reipubl. sit externum, ecclesie vero forum communiter dicitur esse internum, an recte id fiat, jam non disputo. Sed tamen alii, quamvis pauci, sciunt, delictum occulte esse commissum. Saltem ergo hæc non debebant esse impunita. At vero de his non loquimur, Et fac etiam, de illis sermonem esse, ad talia sufficere processus accusatorius. Si urgeas

§. X.

Verum in processu inquisitorio etiam delicta non occulta puniuntur, quæ alias pœnam a lege civili constitutam non habent, & in quibus adeo non locum habet processus accusatorius, v. g. delicta carnis a legibus civilibus neglecta, adeoque horum saltem intuitu commendabitur processus inquisitorius præ accusatorio. Nos vero invertimus argumentum, & potius quærimus, quis potestatem dederit inventoribus processus inquisitorii, ut potestatem legislativam sibi arrogaverint, & vitia cum criminibus contra principia moralia & juridica confuderint f).

f. Quod ex non occultis etiam illa, quæ legibus civilibus non coercentur pœnis.

B 3

§. XI.

geas, saltem delinquentem occulte, irritari ad delictum idem repetendum, vel majora etiam patrandam, si non statim puniatur; respondebo: in viribus humanis non esse, ut omnia irritamenta ad delinquendum, tantum abest, ut omnia occulta irritamenta tollantur e Reipubl. ergo nec exstirpationem ejusmodi irritamentorum esse finem Reipubl. Deinde finem suum obtinebit Reipubl. si hic, qui antea occulte deliquit, postea puniatur, cum testes adsunt de delicto repetito. Neque enim in potestate delinquentium est, ut delicta semper occulte committant, inprimis cum postea securius agere soleant, nec tantam circumspersionem, ut antea, adhibeant.

f) Vitium & crimen valde dif-

ferunt. Crimen est, quod lædit præcepta justitiæ, cujus administrandæ gratia Reipubl. sunt instituta. Vitium vero violat insuper præcepta honesti & decori. Virtus sui ipsius præmium. Vitium sui ipsius pœna. Si urgeas: Imo honorem virtutis præmium esse, regram, dedecus & ignominiam esse vitiorum pœnam. Si Llator istam normam secutus pœnas saltem statuit criminibus, quo jure alius in Reipubl. ex vitiis omnibus crimina efficere audet, cur potestatem legislativam ad se non pertinentem vi vel fraude sibi vindicat? Taceo, quod valde suspectam reddat hanc prærogativam processus inquisitorii, quod saltem vitia voluptatis no-

ret,

§. XI.

*§. quod pro-
cessus in-
quisitorius in-
stituendus sit
secundum
normam
certorum in-
dicatorum.*

Sed tamen in processu inquisitorio non omnia licet iudici pro libidine sua & mero arbitrio agere; verum adstrictus est ad certa indicia tanquam ad normam. Imo potius ad incerta, & quorum determinatio arbitrio ejus, etsi non mero, saltem valde laxo, & nullis certis regulis adstricto subjacet g). Adde, quod & hoc intuitu nulla sit differentia inter processum inquisitorium & accusatorium, cum & accusatoribus præscripta sit probatio similium indicatorum ad obtinendam capturam & torturam reorum h).

§. XII.

ret, qua fere communem omnium honestati vel minimum addictorum detestationem incurrunt. Car non etiam notarunt poenis vitia ambitionis & avaritiae, Zelum in-tempestivum, fraudes, scilicet pias, hypocrisim &c.

g) Constit. Crim. art. 18. Die selben Sachen, oder Wahrheitsen, so ein redlich gnugsam Anzeigen, Argwohn, oder Verdacht geben, seynd nicht möglich alle zu beschreiben. Damit aber dennoch die Anklagen, Richter und Urtheiler, so sonst dieser Sachen nicht berichte seyn, desto daß mercken mögen, woraus eine redliche Anzeigung ic. kommen kan; so sind deshalb die nachfolgende Gleichniß ic. hernach gesetzt. Idem postea reperitur art. 24. Sed

hæc inentio vix obtinere potest destinatum finem. Si enim iudices sint imperiti, non eruditiores reddentur per similia, quia similia non probant, sed illustant. Si sunt periti & eruditi, non opus habent doctrina ex loco similitum. Ergo patet, quod prolixior etiam doctrina de sufficientibus indicis nullam possit dare prærogativam processui inquisitorio præ accusatorio, quatenus hæc doctrina multis abusibus apud imperitos iudices aut malitiosos, sub prætextu tamen juris, semper erit obnoxia.

h) Scilicet si respicias processum accusatorium etiam noviorum temporum. Constit. Crim. art. 12. verbis; Nehmlich, daß er der Ankläger, wo er die peinliche Rechtfertigung nicht ausfüh- ren

§. XII.

In eo tamen forte præstantior erit processus inquisitorius præ accusatorio saltem veteri, aut qui apud alias gentes adhuc in usu est i), quod in accusatorio rei etiam propter indicia condemnentur, in inquisitorio nunquam condemnentur super solis indiciiis, sed vel factum ipsum debeat probari, vel confessio rei adesse k). Imo nec sic aliquid obtinebis. Quidsi enim indicia sint luce meridiana clariora l), quid obstat, quo minus condemna-

7. quod in
processu in-
quisitorio rei
non conde-
mmentur sine
confessione
rei adesse k).
ob sola indici-
a.

ren, und die geklagte Missethat oder aber redliche Anzeigung zc. derselben, in ziemlicher Zeit, die ihm der Richter setzen würd, nicht derraßen bewis &c. Ergo posito, quod etiam illa indicia & eorum probatio certitudinem quandam habeant, tamen quatenus habeant, nullam dabunt prærogativam jure Naturæ processui inquisitorio præ accusatorio.

i) V.g. Apud Romanos & Græcos olim, ubi tortura non erat in usu, aut saltem adversus servos usurpabatur. Item hodie apud Anglos aliosque populos. Nam ex Constitutione Criminali hac parte iterum nulla est differentia inter processum inquisitorium & accusatorium per d. art. 12. juncto art. 22. de quo statim.

k) Dicitur art. 22. Es ist auch

zu merken, daß niemand auf ein nigerley Anzeigung zc. endlich zu peinlicher Straff soll verurtheilet werden, sondern allein peinlich magman darauff fragen zc. dann soll jemand endlich zu peinliche Straffe verurtheilet werden, daß muß aus eignen Bekennen oder Beweisung zc. bestehen, und nicht auf Vermuthung oder Anzeigen.

l) Nec mirum hoc alicui videri poterit, quomodo indicia possint diei luce meridiana clariora, cum indicia saltem faciant præsumptiones & suspensiones, aut argumenta verosimilia saltem & iralebrica & fragilia. Sed facilis est responsio, eaque multiplex: i. Omnia argumenta, quibus probatur crimen, pariunt saltem verosimilitudinem in judice, non scientiam. Testes v. g. quidam enim

sing

demnari possit reus, etiam ob sola, sed talia tamen indicia, sine confessione m) ? Deinde si vel maxime robur aliquod huic argumento inesset, valeret aliquid, si confessio delinquentis esset spontanea, & non tormentis, sæpe gravioribus ipsa pœna n), extorta.

§. XIII.

sint falsi testes, aut qui deponant de rebus incredibilibus, aut bona fide errent &c. Confessio, etiam spontanea. Quidsi enim reus ex melancholia confiteatur crimen, etiam ubi de corpore delicti constat &c. 2. Verosimilitudo, præsumptio, suspicio habet suos gradus, ita, ut ex illis nonnullæ proxime accedant ad scientiam, quæ & propterea a Doctoribus violentæ aut præsumptiones juris & de jure dicuntur. Unde & commentatores mirifice ad *d. art. 22.* inter se dissentiunt, an & quatenus præsumptiones possint sufficere ad condemnationem. 3. Indicium luce meridiana clarius illud est, quod quidem non probat actum immediate ultimum delicti consummati, sed tamen actus antecedentes & concomitantes, ita, ut nulla ratio dubitandi subsit, quam reus delictum tamen negans pro innocentia sua afferre possit, quæ ullam verosimilitudinem habeat. 4. Etiam confessio per torturam

extorta nullum addit pondus indicii præcedentibus, quia tortura sine respectu ad illa indicia prægnantia & violenta (id est, quæ quasi vim faciunt judici, ut ob perspicuitatem eorum & evidentiam cogatur fidem iis habere,) in se æque est res fragibilis & lubrica.

m) Et hæc dicebantur ab antiquis probationes artificiales, de quibus vide declamationes Quintiliani, & Senecæ, item Orationes Ciceronis passim. Habes simul causam, cur hodie in processibus criminalibus exulent probationes illæ veterum artificiales, ubi processus inquisitorius dominatur, Scilicet, ob persuasionem, quasi istæ probationes faciant saltem indicia & suspensiones ac quasi omnis certitudo dependeat demum a confessione per torturam extorta. Locum tamen habent adhuc hodie in illis locis, ubi solus obtinet processus accusatorius, uti in Anglia.

n) Non equidem negari potest, quod

§. XIII.

Quemadmodum autem hætenus dicta non solum monstrarunt, processum inquisitorium præaccusatorio nequaquam jure Naturæ comprobari, sed & si mul ostenderunt, processum inquisitorium multas iniqui-

Demonstratio iniquitatis sub processu inquisitorio latens.

quod olim apud Romanos, ubi nondum liberi homines torquebantur, probationes artificiales delictorum & condemnationes ex folijs iudicii locum habebant; sed & illud notandum, quod istis temporibus poenæ capitales, quæ vitam homini adimunt, & corporis afflictivæ nondum essent receptæ, unde etiam communiter Doctores ad *d. art. 22. C. C. C.* concedunt, in ejusmodi delictis, quorum poena saltem est pecuniaria aut relegatio, posse ex iudiciis & præsumtionibus aliquem condemnari, non vero id procedere in delictis, quæ poenam capitis aut corporis afflictivam secum ferunt. Interim neque hic multum lucrabuntur defensores processus inquisitorii. Nam initio non absque ratione adversus ipsos urgeri potest: quod hæc exceptio tamdiu nihil prodest processui inquisitorio, donec probetur, utilitatem Reip. postulare, ut poenæ capitalis in delicta statuantur. Ubi tamen

iterum variæ quæstiones affines non erunt confundendæ. 1. An poenæ capitales & corporis afflictivæ repugnent juri Naturæ, aut saltem Christianismo? Hanc negamus, quamvis facile excusamus dissentientes. 2. An possit Resp. prudenter administrari, ubi nullæ poenæ corporis afflictivæ & vitam adimentes sunt in usu. Hanc affirmamus. 3. Utrum prudentius sit, poenas capitales dictare delictis quibusdam, an vero ultra poenas pecuniarias & relegationes, in Republ. graviores non admittere? hic neutram assertionem universalliter affirmandam aut negandam esse censemus, sed pro diversitate circumstantiarum & status Reipubl. modo illam, modo hanc prævalere debere. 4. Utrum iudicium bene se habentis Reipubl. esse possit, ubi delicta quædam, sub prætextu justitiæ & zeli singularis, non tantum capitalibus, sed etiam maxime dolorificis, & longius durantibus ac delinquentes valde torquen-

G

quen.

*ris propter
cessantem
penam ca-
lumnia,*

quitates, frustra occultatas involvere; ita posterius vel ex eo apparet, si rationes hactenus memoratæ deficerent, quod in omnibus bene constitutis Rebus publ. ubi processus accusatorius fuit receptus, poenæ etiam in temerarios & falsos accusatores fuerint constitutæ o), at in processu inquisitorio nullum remedium sufficiens datur terrendi calumniatores sive iudices, sive delatores p), aut reis innocentibus per ejusmodi ca-

lum-

quentibus coercentur. Hanc negamus & firmiter arbitramur, tales poenas inventam esse solius tyrannidis. Declaratio autem mentis nostræ ulterior petenda est ex infra suis locis dicendis. His verò ita suppositis facile deinde color pro processu inquisitorio allatus inverti potest. Scilicet dolendum esse, quod, cum alias nullum sit dubium, torturam esse graviorem omnibus poenis pecuniariis, & relegationibus, ad palliandam aliquo modo injustitiam torturæ, inventæ sint poenæ crudeliores omnibus erudelis torturæ generibus; ac sic causam dari sæpius inquisitis etiam innocentibus, ut ad evitandam crudelitatem torturæ, & crudeliora adhuc supplicia solatium quaerant in avtocheiria. Denique demus etiam, aliquem ob probationem artificialem indiciorum propinquorum etiam, non posse condemnari ad mortem,

(quamvis & his contrarium sit receptum in Anglia) quænam regula juris aut prudentiæ exigat, ut necesse sit, aut saltem prudenter actum cum ad eruendam confessionem torquere; aut, ut non melius sit, eum vel impunitum relinquere ob non probatum delictum, aut saltem hoc in casu poenam pecuniariam aut relegationem non graviolem eidem dictare.

o) Docebunt id latius dicenda in sequentibus de Republ. Mosai-
ca & Romana.

p) Quia vel plane nulla poena est dictata adversus iudices & delatores, injuste processum inquisitorium dirigentes, aut per calumniam denunciantes, vel si maxime poenæ mentio fiat in legibus de processu inquisitorio latis, rarissime tamen illa vel applicatur vel etiam ob mox dicenda difficillime applicari potest.

lumniam graviter læsis satisfactionem procurandi q), quin potius variæ ab inventoribus processus inquisitorii inventæ sunt palliationes, quibus etiam evidentissimi & palpabiles calumniatores omnem pœnam evadere queunt r).

§. XIV.

Ut taceam, torturæ & carcerum squalidorum usum, si non originem, saltem potissima incrementa debere inventoribus processus inquisitorii s).

§. XV.

Postquam hæctenus ad oculum demonstravimus, processum inquisitorium, non oriri ex jure naturæ, sed potius in multis capitibus dictamini rectæ rationis adverteri, jam facile prævideri potest, quod scriptura sacra eum haut quaquam introduxerit, aut commentaverit; sed quod dicta scripturæ eam in rem ab autoribus & defensoribus processus inquisitorii allata, non nisi per torturam evidentissimam eo trahantur, cum scriptura sacra nihil doceat, quod dictamini rectæ rationis sit adversum t).

§. XVI.

q) Nam primo diuturnitas processus ad resarciendum damnnum & restitutionem famæ instituendi, reddit fere ejusmodi actiones inanes, deinde potentia judicum, quæ regulariter ita comparata est, ut ad sæcram & peram redacti inquisiti innocentes, adversus eam ne hiscere quidem audeant, eos terret.

r) V. g. Intuitu denunciantium, quod delictum ex intentione Christiana & justo zelo adversus

vitia denunciaverint, intuitu judicum, quod bona vide & secundum arbitrium ipsis a processu inquisitorio indultum, inquisitionem formaverint, quod acta ad collegia prudentum transmiserint, & secundum responsa ab his data eam continuarint &c.

s) Clarius id ostendit dicenda inferius, ubi de vera processus inquisitorii origine agemus.

t) Docet quidem sacra scriptura

§. XVI.

*Sed vel sola
relatiō dīctō-
rum S. Scri-
ptura con-
trarium do-
cent.*

Unde non opus habebimus, ut subtilibus distin-
ctionibus, aut profundis meditationibus utamur in re-
sponſionibus ad textus Bibliorum pro demonstranda
origine processus inquisitorii allatos, sed vel sola recen-
ſio eorum ostendet argumentationis ineptitudinem &
insufficientiam, si modo seponamus autoritatem eo-
rum, qui talia proferunt u).

§. XVII.

*1 Genes.
XVIII, 20, 21*

Initio adducitur dictum Geneseos 18. vers. 20. &
21. ubi Deus ad Abrahamum dicit, quod velit inqui-
rere, an fama de impietate civium Sodomæ & Go-
morrhæ cum rei conveniat veritate. Sed exinde nihil
amplius probatur, quam, quod incumbat magistratui,
ut inquireat in delicta publica & notoria, non, ut insti-
tuat processum inquisitorium w).

§. XVIII.

*2 Exod. II.
9. seq.*

Porro allegatur factum Mosis interficientis Ægy-
ptium,

supra naturalia, sed non contradi-
ctoria rectæ rationi. Mirandum
tamen maxime, qui fiat, quod cras-
sissimi errores in Jurisprudencia
Naturali hæctenus fere unice et-
iam apud Protestantex ex scriptura
sacra fuerint defensi, & restaura-
tores jurisprudentiæ naturalis
tanquam impii Doctores, & qui
doceant ea, quæ sacris literis re-
pugnant, fuerint per calumniam
traducti, sed hæc omnia referenda
sunt ad reliquias Papatus. Nun-

quam enim Scripturæ sacra id di-
cit, quod volunt dissentientes, sed
autoritas veterum Ecclesiæ Do-
ctorum in Papatu alienum sensum
dictis Scripturæ imponentium hu-
jus mali unica est causa.

u) Unde nec hic allegabimus
autores, quia talia dicta proferre so-
lent, ne autoritas eorum lectores
incautos terreat, aut ne videamur
iis velle insultare.

w) Repete dicta ad §. III. lit. g.

x) Hinc

ptium, quod refertur *Exodi II. v. 11 seqq.* impertinenter plane. Uti enim ex hoc facto Mosis, extraordinario plane, & ex speciali instinctu divino perpetrato nequam justificari poterit factum privati, ex intempestivo zelo Mosen imitari volentis, ita tum demum ad hoc dictum respondebimus, si exinde secundum regulas legitimæ disputationis fiat argumentum, cujus conclusio sit: Ergo a Mose introductus fuit inquisitorius processus.

§. XIX.

Porro *Deuterom. XIII. v. 12. seqq.* Moses quidem præcipit populo Israëlítico, ut si audiverint, veros quosdam improbos in quapiam Hebræorum urbe palam seduxisse alios ad cultum idololatricum, nec tamen pœnas debitas tulisse, in eum rumorem diligenter inquirere, & si veritatem rumoris deprehenderint, vi bellica eam urbem totam devovere debeant, sed quis exinde velit inferre, quod Moses introduxerit processum inquisitorium.

§. XX.

Eadem fere est ratio dicti huic affinis *Deut. XVII. v. 4. Deuter. XVII. v. 4.* ubi iterum Moses jubet idololatram post diligentem inquisitionem veritatis, lapidibus obrutum occidi debere, nisi quod in præcedente loco plane non sermo sit de processu judiciali, hic vero supponatur quidem processus judicialis, sed non inquisitorius x).

C 3

§. XXI.

x) Hinc recte Julius Clarus (frustra propterea notatus a Carp-zovio *Pract. Crim. qu. 103. n. 14.*) notavit, inquisitionem in crimina (late sic dictum) vel ad querelam partis seu accusationem, vel officio (scilicet per inquisitionem strictè sic dictam) formari.

§. XXI.

§ Josua VII.
v. 19.

Sed ita tamen negare non poterimus, quod Josua VII. 19. seq. citra processum accusatorum processus inquisitorius adversus Hachanem a Josua fuerit institutus. Ita quidem est, sed uti, qui ad hunc locum provocant, ipsimet fatentur, processum hunc inquisitorium plane fuisse singularem, (& ita a processu inquisitorio, quem nos descripsimus, diversum y) per illum locum nil amplius probatur, etiam forte ex intentione eorum, qui ad eum provocant, quam quod rectæ rationi non repugnet, si ex officio magistratus, deficiente accusatore, quandoque inquirat in crimina, quod nemo negavit. z)

§. XXII.

§ Proverb.
XX. v. 8.
XXIV. v. 11.

Porro nobis non licuit esse tam beatos, ut cum dissentientibus, in Proverbiis Salomonis XX. 8. & XXIV. v. 11. a) potuerimus invenire fundamenta ullius processus inquisitorii, tantum abest, ut illius, quem descripsimus. Ergo res tota relinquenda Lectori, qui lynceis forte oculis textus illos adspiciendo illud inventum ibi reperire possit.

§. XXIII.

y) Nam 1) speciali jussu Dei instituebatur; 2) adhibita forte tanquam remedio investigandi supernaturali. 3) Hachan sponte crimen absque ulla tortura profitebatur.

z) Vid. supra §. III. lit. l.

a) In priori loco dicit Salomo: Regem, in loco judicii sedentem, oculis mentis sue omnia mala dispellere. In posteriore docet;

succurrendum esse eis, quos alii per injustam violentiam interficere velint. Prius dictum etiam quadrat ad accusatorium processum. Posterius forte plane non respicit ad processum sed ad violentiam extrajudicalem, ita, ut sic locus parallelus cum Psalms. LXXXII v. 4. Aut si respicit, habebis ejus explicationem in libro

§. XXIII.

Idem sentiendum de dicto *Rom. XIII. v. 1.* Uti enim ^{7 Rom. XIII. v. 1.} illud dictum a multis parum apte adductum fuit, ad probandam assertionem, quod Deus sit causa immediata Majestatis, ita multo minus aptum est ad probandum, processum inquisitorium, etiam si verficulos sequentes adjungas.

§. XXIV.

Denique nec parabola *Luc. XVI. v. 1. seq.* de Domino inquirente in maleverfationem œconomi sui ullo modo aliquid facere potest ad demonstrandam originem processus inquisitorii aut ad ejus justificationem; etsi Pontifex b) id eum protulerit in finem. Solent enim Pontifices quilibet ex quolibet Scripturæ textu probare.

§. XXV.

Id tamen diffimulare nolumus, recte a dissentientibus notari eos, qui, ut probent, sine accusatione non citam esse inquisitionem, provocant ad dictum Christi in Evangelio de muliere coram ipso de adulterio accusata: *Mulier, si nemo te accusat, nec ego te condemno*, quasi exinde clarissime pateat sine accusatione, ne quidem de jure divino rerum alicujus delicti ad pœnam esse condemnandum. Nam Christus in illo dicto neque ad processum accusatorium, neque ad inquisitionem respexit, sed innuere voluit, quod ipsius officium sit, salvare homines, non condemnare c).

§. XXVI.

libro de Susanna, ubi Daniel observans hoc præceptum assistebat innocentem in processu accusatorio b) Uti & dictum Genesios, de

quo §. XVII. vide infra §. LIII. ubi locus est descriptus.

c) Vid. Carpzovii *Pr. Cr. q. 103. n. 26. § 37.*

§. XXVI.

*Interim Res-
publica Isra-
ëlitica igno-
ravit proces-
sum inquisi-
torium?*

Interim tamen negari etiam nequit, quod in Republica Israëlítica solus processus accusatorius in criminalibus ordinarie fuerit receptus, atque characteres processus inquisitorii ab initio indicati ibi plane exulaverint d). Unde facile judicari poterit, quod communis Rerumpubl. necessitas & utilitas non postulet, ut processus inquisitorius introducatur in Rempublicam, aut processui accusatorio præferatur e).

§. XXVII.

*Et salus ac-
cusatorius
ibi fuit rece-
ptus.*

Initio accusatorium processum fuisse receptum in Republ. Israëlítica passim ex sacris literis f) constat, consentientibus hac in parte Rabbiniis g), & qui de Republ. Ju-

d) Utramque assertionem probabunt sequentia.

e) Nam si postularet communis Rerumpubl. necessitas & utilitas inquisitorii processus introductionem, haut dubie Deus per Moſen etiam in sua Republ. eum introduxisset. Et quia Republ. Israëlítica a Deo ipso instituta, est omnium sapientissima ac perfectissima in hoc imperfecto statu humani generis, nullum est dubium, quin Deus etiam introduxisset processum inquisitorium in Rempubl. Israëliticam, si saltem præstantior esset accusatorio.

f) Videatur e. g. *Deuter. XIX. 17. & XXX.*

g) Sed hoc argumentum saltem considero ut illustans. Nam etiam si Rabbini dissentirent, parum nostræ noceret sententia. Horum enim commentis majorem fidem de rebus antiquis loquentibus non habemus, quam otiosis Monachis apud Christianos & eorum fabulis, quas finxerunt de iis, quæ primis post Christum natum seculis gesta sunt, cum Clerico in *Dissert. de Synedr. 72. Viror. §. 6.* Quod vero hac in quaestione consentiant Rabbini cum S. Scriptura, quoad assertionem hanc generalem, patebit ex illis, quæ magna industria collegit Seldenus de *Synedr. Veter. Hebraorum Lib.*

Judaica scripserunt h), solum vero processum accusatorium ordinarie fuisse receptum, constat exinde, quod diffen-

Lib. II. cap. 13. de cujus opere tamen prudenter judicavit idem Joh. Clericus *ibid.* §. 7. optandum videlicet esse, ut a vario doctissimo non minor diligentia adhibita fuisset in dijudicando & discernendo vero a falso, quam in colligendo eo, quod pertinet ad Synedrium, ex scriptis Rabbinorum; ita enim multo utilius fore ejus opus, interim tamen gratias ipsi agendas esse ob exantlatum laborem collectionis, quem ipse subire nollet.

h) Apud Canaëum quidem ea de re nihil invenire potuit. At Sigonius de Republ. Hebræor. *lib. VI. c. 7.* habet sequentia: *Ordo rei apud judices peragende ferme fuit hujusmodi: Qui nomen deferre alterius cupiebat, is ferme aut Regem, aut Pontificem, aut Principis adibat, eumque denunciabat. Quo facto illi ministros ad hominem capiendum mittebant, & si res tulisset, cohortem etiam a presceto templi acceptam adiciebant, eumque ad se adductum ferme in carcere, atque incusto.*

dia militari habebant, donec de illo judicaretur. Inde universis convocato concilio opera cognitioni dabatur. Intendebatur autem ab accusatore crimen & pœna his verbis: Judicium mortis est viro huic, quia hoc aut illud fecit. Rebellebatur autem a defensore his judicium mortis non est viro huic, quia illud non fecit, aut quia iuste fecit. Ubi vero perorata utriusque causa erat, tum iudicibus suffragia dabantur, atque ille pro numero sententiarum aut condemnabatur, aut absolvebatur. Ubi vero res ad Romanos redacta est &c. Etsi vero hæc verba ultima testentur, quod Sigonius hic loquatur de temporibus Reipubl. judicæ ante Romanorum Imperium, tamen etiam ex toto capite constat, quod non solum ad statum primævum Reipubl. de quo nos potissimum sumus solliciti, respiciat Sigonius, sed etiam plurima ibi afferat, quæ pertinent ad statum Reipubl. sub Regibus, ubi tamen jam non parva alteratio status primævi erat facta

D

i)

diffidentibus nusquam in sacris paginis possint docere processum inquisitorium i).

§. XXVIII.

Nec inquisitio instituta in delictis occultis.

Deinde noluit etiam Divinum Numen inquiri, deficientibus accusatoribus, in delicta occulta k), ubi nullum corpus delicti, gravissima, ubi etiam de corpore delicti constaret, processum inquisitorium institue- re præcipit. l)

§. XXIX.

Neq; omnia vitia apud Hebræos puni- ta.

Neque etiam in omnia vitia sive occulta, sive non occulta inquiri, aut ea puniri iussit, in quæ postea auctores processus inquisitorii, etsi sint occultissima, inquiri voluerunt. Ita pro criminibus puniendis non fuere habita apud Hebræos bigamia, concubitus mariti cum soluta, struprum virginis & viduæ honeste viventis, tan- tum

i) Ut patet ex dictis hactenus a. §. 15.

k) Quo nomine alias processus inquisitorius commendari solet per dicta superius §. 9.

l) Deuter. XI. 1. seq. Cum in terra, qua possidendo Jehova Deus tuus te donat, inveniatur confossus & jacens in agro, neque notum erit, quis eum occiderit, tunc exibunt senes tui seu iudices &c. Sument vitulam &c. Deinde &c. ducent in &c. vallem &c. atque illic vitule caput amparabunt &c. Omnes

vero senes urbis illius, proximi confosso, manus suas abluent supra vitulam, cui in valle caput amparatum fuerit, & respondentes dicent: manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, neque oculi nostri cedem viderunt. Probitus esto, O Jehova, populo tuo Israël, quem liberasti, neque cedem hominis innoxii imponas populo tuo Israël. Sic expiabitur illis is sanguis &c. Illustrabit etiam hic locus ea, quæ superius ad de §. 9. annotavimus, quod scilicet utilitas

tum abest, ut processus inquisitorius in iis locum habuerit m).

§. XXX.

Porro ignoravit Respubl. Hebræorum carceres ^{Ignoti illi} n) squalidos & torturam cum suis iudiciis. Sed si re- ^{carceres} us non convinceretur de crimine per duos testes, ab- ^{squalidi, ut} solvebatur a pœna capitali o). Neque adeo tum tem- ^{& tortura.} poris persuasus erat populus Israëliticus, ac si Magistratus Dei iram excitaret, si non torqueret reum, quem unicus testis nocentem esse dixerat, etiam aliis accedentibus iudiciis.

§. XXXI.

Denique etsi Moses iussu divino nonnullis delictis pœnas capitales imposuerit, easque fatis terribiles, non tamen erant illæ inhumanæ & crudeles, quales ^{Et pœnarum} secum tulit processus inquisitorius p). Nec rigor etiam ^{capitalium} tan- ^{rigor ac crisp} ^{delicias.}

Reipubl. non postulet, ut omnia delicta occulta puniantur.

m) *Exod. XXII. v. 16. Deuter. XXII. v. 28. Conf. Deut. XXI. v. 10. & XXII. v. 13. fig.* ubi quidem in priore loco permilsum erat Israëlite citra matrimonium concumbere cum captiva, in posteriore licebat quidem marito accusare sponsam defloratam, sed non inquirebatur in delictum citra accusationem. Confer. dicta superius §. 10.

n) De carcere vide supra locum Car. Sigonii descriptum ad §. 27.

lit. h. verbis: ferme in carcere

o) Idque sæpius repetitur in lege Divina Num. XXXV. v. 30. Deut. XVII. v. 6. XIX. v. 15. Etiam in homicidio.

p) Hic initio notandum *extirpationem delinquentis a populo suo*, cuius sæpe fit mentio in lege Mosaica, non denotare semper pœnam capitalem ab hominibus inferendam, sed sæpe innuere iudicia Dei occulta. Locus perspicuus est *Levit. XX. v. 5. junct. versic. preced.* Confer. *Genes. XVII. 14.* ubi iterum non potest *extir-*

tantus in earum applicatione, qualem communiter per-

extirpatio intelligi de pœna capitali. Deinde pœna capitales quatuor generum apud Israëlitas erant usitate, nimirum pœna gladii, strangulationis, combustionis & lapidationis. Seldenus de J. N. & G. secundum disciplinam Hebræor. *Lib. VII. cap. 6. p. 854.* & fufius de Synedriis *Lib. II. c. 13. §. 4. seq. p. 890.* Sigonius de Republ. Hebr. *Lib. VI. cap. 8.* qui loco suspendii crucifixionem recenset. Sed rectius subjungit, quod judæi crucifixionis pœnam a Pilato postulaverint, non legibus suis, sed Romanis. De gradibus harum pœnarum ita Seldenus *d. p. 890.* *Gravior habebatur lapidatio, quam combustio, atque hæc gladio, uti & hic strangulatione.* Sed hic circa tradita Rabbino- rum cautela est adhibenda, cujus jam meminimus *ad §. XXVII. lit. g.* Unde dubium; an recte se habeant ista, quæ sequuntur apud Seldenum *p. 891. seq.* *Comburendus fimo immergebatur usque ad genua. Tunc linteum durius, molliori involutum, collo ejus circumdatum a testibus hinc inde traheretur usque dum os aperiet, in quod stan-*

num aut plumbum liquefactum injiciebant, quo viscera comburerentur. Gladii pœna erat decollatio. Strangulandus fimo etiam immergebatur usque ad genua. Tunc linteo guttur ei constrictum, usque dum animam efflaret. Trabea suspendio- si, saxa, quibus lapidandus interit. Gladius, quo quis sic decollatus, & linteum jam dictum in strangulatione, videtur etiam illud in combustione adhibitum. Id equidem non mirandum, quod strangulatio aut suspendium pro mitiori pœna habita fuerit a Rabinis quam gladius, (unde & dicere soliti sunt: quod Moses ipsos docuerit; omne mortis infligende genus in lege simpliciter seu generatim sine adjectione aliqua dictum, significare strangulationem) secus ac nos existimamus. Nam sæpius in infligendis pœnis gravitas pœnæ existimatur ex opinione hominum, sæpe variante aut falsis conceptibus subnixæ. Si rem ipsam spectes, nec strangulatio, nec decollatio delinquentem dolore corporis afficit, sed utrobique patiens in momento omni sensatione priva- tur.

tur. Ita notum est, quod apud nos aliquem fame aut siti necare pro crudeli mortis genere habeatur. Contra Tacitus & alii scriptores historiarum Angustæ memoriam, sub Tiberio, Nerone &c. multos sponte fame sese necasse. Sed de combustione dicta Rabbino-
 norum non sunt verosimilia. De ipsa pœna combustionis in lege Mosaica unicum saltem deprehendi locum *Levit. XX. v. 14* similiter Sigonius *d. c. 8.* hunc unicum locum allegat. Ad quem recte notat Clericus, descriptionem illam combustionis Rabbini-
 cam, vix posse combustionem vocari. Unde vehementer dubitat; an ejusmodi supplicium esset apud veteres Hebræos. Ego insuper dubito, an strangulatio sit modus delinquentem adigendi, ut eos aperiat, deinde si apperiat, an, ubi gula est obstricta per linteum, possit infundi plumbum liquefactum ad viscera comburenda pertingens. Sed quicquid tamen hujus sit, cum in *d. l.* Levitici memoretur diserte pœna combustionis, & verosimiliter autores processus inquisitorii pœnam vivicomburii sub colore illius loci in Rempubl. Christianam introduxerint, valde obstat sententiæ nostræ, quod Deus nullam pœnam crudelem in Rempubl. sua introduxerit, præceptum com-

bustionis. Imo non concipi potest, quomodo Rabbini dicere possint, combustionem lapidatione fuisse mitiorem. Et Clericus *ad d. cap. 20. Lev. vers. 2.* contrarium habet: *lapidationem post vivicomburium fuisse pœnam gravissimam.* Lapidationis vero modum describit Seldenus *d. p. 891.* *Lapidabatur reus ad hunc modum. E suggestu binis hominis staturis alto a testibus pronus in saxum deficiebatur, nudus præter verenda sed femina non alibi nuda, quam in peccator quod in saxum illidendum. Si non ita moriretur jactu lapidum populus circumstantis eum interficiebat.* Sed forsitan & hæc referenda sunt ad fabulas Rabbinnicas. Scriptura de lapidatione loquens saltem mentionem facit de lapidibus in reum a populo conjectis & in historia Josuæ, ubi Deus etiam jussit combustionem, hoc præceptum sic intellectum fuit, ut prius, antequam rei comburerentur; lapidatione necarentur. *Jos. VII. v. 15. in 24. seq.* Unde non male colliget Clericus *ad vers. 25.* cum morem Hebræorum fuisse, ut prius lapidibus interirent, qui erant comburendi. Adeoque & hoc dubium jam est expeditum.

persuadere voluerunt autores processus inquisitorii q).

§. XXXII.

Contra falsorum testium penam gravissimam.

Quin & sapientissime a divino Numine fuit provisum, ne temerarii accusatores impunes manerent quod iterum in processu inquisitorio non observari intuitu denunciatorum, jam notavimus r). Etsi enim de falsæ accusationis pœna nihil legatur in lege Mosaïca, sufficit tamen, quod falsi testimonii pœna gravissima sancitur Deut. XIX. v. 16. seq. At vero testes & accusatores in idem quasi apud Hebræos recidebant s), imo & denunciatores t).

XX XIII.

q) Ira notum est, communiter hactenus doctum fuisse, pœnam homicidii capitalem ita esse ex jure universali deductam, ut nulla remissio ejus locum habeat, qualiscunque demum homo fuerit interfectus, sed contrarium docet lex Mosaïca discrete Exod. XXI. v. 17. seq. Intuitu homicidii voluntarii quidem, sed non insidiosè præmeditati, item *vers. 18. seq.* ratione homicidii in servo vel ancilla commisi. Vide latius Dn. Præsid. *Dissert. de jure aggratiandi Principis Evangelici in causis homicidii cap. 4. §. 5.*

r) Supra §. 12.

s) Seldenus *d. cap. 13. §. 3. p. m. 387.*

t) Vide locum ex Sigonio supra descriptum §. 27. *lit. h.* Et quamvis id videatur parum convenire cum dictamine recte rationis, & moribus, apud alias gentes receptis, ut denunciator & accusator testis sit, tamen illa inconvenientia est saltem apparens & inde profluens, quod apud illos, ubi accusator & denunciator testis esse nequit, pœna Mosaïca testium falsorum non simul sit usu recepta, sed parum apte neglecta. Confer. Dn. Præsid. *Diss. de Fide Juridica*

§. XXXIII.

Pergo ad Græcos, de quibus tamen pauca erunt dicenda, cum non meminerim quendam originem processus inquisitorii a Græcis derivasse. Sufficiat itaque quædam annotasse ex legibus Athenientium Spartanorumque. Athenienses quod concernit, satis ex Luciano u), Demosthene w), ac Maximo Tyrio x) constat, quam alieni fuerint Athenienses a criteriis processus inquisitorii a nobis descripti.

Inter Græcos Athenienses solum processum accusatorium ap probarunt.

§. XXXIV.

ridica cap. 2. §. 10. 33. 36. 5. 4. 57. seq.

u) Lucianus de non temere credendo calumnie T. I. p. 818. ex versione Melanchthonis: *Ea est extrema injuria (clanculum infectari absentes) vel optimorum Liatorum judicio Solonis, & Draconis, qui jurejurando Senatum Atheniensem adstringere, ut spasi benignitate gratiaque tam reum, quam actorem iudex audiat, dum ulterius causam honestiorem intelligat. Scelestum & crudele iudicium esse, si quid statuatur antea, quam cum accusatione comparata sit defensio. Adhæc sibi male propitios Deos reddunt isti, qui cum accusanti aures libere indulserim, reo denegant, aut præstigiis capti delatoris mulstantes condemnant.*

w) Demosthenes in Aristogitonem Orat. II *Quapropter & Solon tardas plebej; Magistratibus, populique gubernatoribus veloces constituit penas; quod existimabat, de illis quovis tempore supplicium sumi posse; hos moram ultionis non permittere.*

x) Maximus Tyrius *Dissert. 39. Ac quid Deus quidem, ac quomodo colendus? Nec enim hæccurant mille illi iudices faba lesi; neque Solon de his quicquid omnino statuit; nec Draconis veneranda ille Leges. Sed in jus vocare, accusare, deferre, rationem facti exposcere, calumnie juramentum exigere, aut præstare, & que-*

§. XXXIV.

Idem & Lacedæmonii.

Lacedæmonios autem quod attinet, nec apud hos quicquam reperire licet, quod faveat processui inquisitorio, quin potius iudice Nicolao Cragio, multa ab his mutuari possent Christiani ad emendationem causarum criminalium y).

§. XXXV.

quæcumque istiusmodi, hæc sunt illa, quæ in Hælicæ aguntur.

y) Cragius de Republica Lacedæmonior. Lib. IV. cap. 8. p. 436. In iudiciis capitalibus hoc peculiare, ut causa semper in dies complures ampliaretur & proferretur, nec statim iudicium absolveretur. Deinde ut in reatu nihilominus qui accusatus erat, maneret, etsi accusator minus probaverat, quod intenderat. Utriusque ratio redditur, quod Lacedæmonii, ab iis, quæ semel decreverant non recederent. Idem Cragius Cap. 10. Lacedæmoniiis quamvis in penis præ aliis severiores & rigidiores essent, non alia exquisita penarum genera receperat, ait quam quæ passim in usu, videlicet hæc sex: damnium, vincula, verbera, ignominiam, exilium & mortem. Mortis vero genus hoc unicum fuisse us-

sitatem observat idem p. 456. videlicet strangulationem, qua collo in laqueum inserto anima damnati elidebatur. Denique in fine p. 458. concludit: Lacedæmoniorum exemplo, discere possent haud dubie multa Christiani magistratus, quibus legum quarundam iniquitatem & suppliciorum atrocitatem emendare liceret. Sed in hac iudiciorum corruptela & suppliciorum duritate, qua noxii & innoxii passim in omnibus Repus publ. affliguntur, vix forte an emendatio sperari poterit. Forte tamen tanta non in omnibus fuit æquitas Legum Spartanorum, ut Christianis exempli loco proponantur, quod satis deduxit Dn. Præses in lectionibus privatis de prudentia Legislatoria. Plura de processu criminali apud Græcos collegit Joh. Philippus Pfeiffer Lib. II. Antiquitat. Græcarum cap. 24. sequentibus, sed quæ

§. XXXV.

Restant Romani. Ubi mirari liceret, qui factum *Romani sal-*
 fuerit, ut communi errore ab his derivari soleat origo *tem habue-*
 processus inquisitorii, cum tamen & Pandectæ & Con- *rum proces-*
 stituciones Imperatoriæ nil nisi processum accusatori- *sum accusa-*
 um z) recenseant, & pœnas calumniantium accusato- *torium.*
 rum a) indident, & torturam olim non nisi rarissime, &
 intuitu processus inquisitorii, recentioribus etiam tem-
 poribus, non ita promiscue usurpatam esse testentur b),
 & carceres nolint inter pœnas referri c) &c.

§. XXXVI.

quæ cum iudicio sunt distinguen-
 da.

z) *l. 1. ff. & C. de Accusatio-*
nibus & Inscriptionibus.

a) *Eodem tit. & l. 1. ff. de præ-*
varicat. it. ff. & C. de Calumniat-
or. & ad Scrum Turpilianum.

b) *l. 1. ff. & C. de questionib.*
 Videatur omnino de origine &
 progressu torturæ apud Romanos
 Schilter. *Exercit. 49. §. 119. &*
seq., quem exscribere nolumus.
 Ulpianus recte *l. 1. §. 23. de Que-*
stion. Etenim res est fragilis
(quæstio) & periculosa, & quæ
veritatem fallat. Namque
plerique patientia sive duritia
tormentorum, iia tormenta
contemnunt, ut exprimi eis
veritas nullo modo possit; alii
santa sunt impatientia, ut in
quovis memini, quam pati tor-

menta velint; iia fit, ut etiam
vario modo fateantur, ut non
tantum se, verum etiam alios
comminentur.

c) Idem Ulpianus *l. 8. §. 9. de*
Pœnis: Carcer ad continendos
homines non ad puniendos habe-
ri debet. Interim non distiten-
dum est, sub statu Imperatorio
quædam præludia quasi aut con-
comitantia processus inquisitorii
paulatim irrepsisse, utpote squalo-
rem carcerum, pœnas carcerum
l. 1. & 2. C. de Custodia reor. tor-
menta carcerum l. 7. pr. ff. de pos-
l. 15. §. 41. de Injur. tormento-
rum extensionem ad liberos ho-
mines, sub prætextu vanæ ratio-
nis, & perperrationem criminis,
quod tamen per torturam inqui-
rendum erat, ut certam supponen-
tis. l. 3. C. de Quest. Confer.
 E Schil.

§. XXXVI.

*Clara ea de
re testimonio.*

Imo adhuc magis mirandum, unde audacia illa provenerit, cum tot testimonia diferta scriptorum aliorumque virorum Romanorum adsint perspicue testantia, sine accusatione & omnibus ad processum accusatorum pertinentibus, non licuisse apud Romanos reos criminum condemnare, neque solum in statu Reipubl. liberæ, sed & sub Imperatoribus d).

§. XXXVII.

Schiller *Exerc. 49. §. 163*, pœnas capitales etiam crudeliores, cum initio Reipubl. Romanæ ultra aquæ & ignis interdictionem non procederetur, ut vel tyronibus ex Institutionibus notum est. Interim tamen ipse processus inquisitorius fuit res adhuc juri Justiniano incognita.

d) Cicero *pro Roscio Amerino. Quare facile omnes patimur, esse quamplurimos accusatores, quod innocens si accusatus sit, absolvi potest, nocens, nisi accusatus fuerit, condemnari non potest.* Festus *Ant. XXV. v. 16.* Non est consuetudo Romanis, dare aliquem hominem ad perditionem, priusquam accusatus ad conspectum habeat accusatores, locumque defensionis accipiat de criminatione. Tertullianus *in libro ad Scopolam; Pudens missam*

ad se Christianum cum elogio, concussione ejus intellectu dimissit, scisso eodem elogio, sine accusatore negans se auditurum hominem, secundum mandatum. D. Marcus apud Gallicanum: non possumus reum, facere, quem nullus accusat. Ambrosius Lib. VIII. Epist. ad Synagrum: Si leges publicas interrogemus, accusatorem exigunt. Denique ipsi imperatores Honorius & Theodosius L. ult. C. de accusat: Accusationis ordinem jam dudum legibus institutum servari jubemus, ut, quicumque in discrimen capitis accersitur, non statim reus, qui accusari potuit, existimetur: ne subjectam innocentiam feriamus. Sed quisquis ille est, qui crimen intendit, in judicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis accipiat

§. XXXVII.

Sed mirari desine. Quæ apud nos in usu sunt pro sanctis & sapientibus habemus, ac eadem, vel talia apud omnes populos & gentes in usu fuisse, primo nobis, deinde aliis persuademus, & ut finem nostrum obtineamus, quæcunque saltem umbra verosimilitudinis in aliorum scriptis appareat, quæ huc trahi possit, eam arripimus, & si sponte sequi nolit, torquemus. Hic nævus communis humani generis etiam JCros celeberrimos ita occæcavit, aut potius plusquam lynceos effecit, ut in textibus juris Romani processum inquisitorium viderent, qui tamen ibi nusquam apparet e).

Fons communis persuasionis contraria.

§. XXXVIII.

Prodeat initio Pomponius. Hic inter alia memorat: f) *Cornelium Syllam questiones publicas conspiciisse, veluti de falso, de parricidio, de scariis.* Vides hic, a

Respondetur I. ad L. 2. §. 32. ff. de O. J.

E 2

junt,

piat, custodia similitudinem &c. patitur, nec impunitatem fore noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii &c.

tem textuum juris civilis pro processu inquisitorio adductorum, qua idem monstravimus supra in textibus sacrarum literarum; ita, ut non opus habeamus, ut cum aliis distinguamus inter inquisitionem generalem & specialem, aut inter remedia ordinaria & extraordinaria: Sed una saltem responsio generalis nostra. Umbra saltem, & sæpe ne umbra quidem processus inquisitorii apparet in legibus Romanis, in quibus processum inquisitorium quaesivere Doctores.

e) Simili modo excusandi sunt B. Patres Ecclesiæ, quando ex eadem imbecillitate humana sæpissime torserunt dicta S. Scripturæ ad mores & doctrinas receptas suorum temporum. Excusandi sunt inquam, non sequendi. Nos vero in questione præsentè eadem facilitatè ostendimus imbecillitatem

f) L. 2. §. 32. de O. J.

junt, jam tempore Cornelii Syllæ, adhuc in libera Rep. quamvis ad occasum vergente, in his criminibus institutæ sunt *quæstiones publicæ*, ergo ibi locum habuit processus inquisitorius. Quis negaret? Addere potuissent etiam titulum Digestorum de Quæstionibus, aut etiam titulum de interrogationibus in jure faciendis. Fit & ibi mentio quæstionum & interrogationum. Ergo cur non & ibi lateret inquisitorius processus g).

§. XXXIX.

2. ad L. 13.
de Offic. Præsidi.

Similiter Ulpianus h) dicit: *Congruere bono & gravi Præsidi curare, ut pacata atque quieta provincia sit, eumque id non difficile obtenturum, si sollicitè agat, ut malis hominibus provincia careat, eosque conquirat: nam & sacri legos, latrones, plagiarios, fures conquirere debet: & prout quisque deliquerit, in eum animadvertere, receptoresque eorum coercere.* Atqui hic dicunt, plus est, quam simplex quæstio, est *conquisitio* delinquentium. Bene. Sed *conquisitio* non est *inquisitio* i), non magis ac *conductio* *in ductio*, aut *conscriptio* *in scriptio*.

§. XL.

g) Sensus apud Pomponium est: Olim non licebat ulli magistratui in civem Romanum sine speciali jussu populi Romani animadvertere. Donec Anno U. C. 604. Prætores ordinarii creati sunt, qui de repetundis, peculatu, majestatis, & de ambitu ordinarie judicarent. His adjecit Sylla quæstiones de falso, parricidio, sicariis. Unde & magistratus

ipsi quæstorum v. g. de parricidio nomen accipiebant. Quætores, a quærendo, qui *conquirerent* publicas pecunias & maleficia. Vinusius & Coccejus *ad istum Pomponii locum.* Fenestella *de Magistrat. Romanis cap. 3.* Pomponius Lætus *de Magistrat. Rom. cap. 17.*

h) L. 13. pp. de Offic. Præsidi.

i) *Conquirere* zusammensuchen

§. XL.

Imo vero, urgebunt dissentientes, ista distinctio tua inter quæstionem, conquisitionem, & inquisitionem grammatica est, sed si ad quæstionem præsentem applicetur, ineptissima. Etenim dum S^Ctum jubet *publicam quæstionem* de familia necatorum habendam esse, Ulpianus explicat, quid per quæstionem hic intelligatur: *quæstionem autem*, ait k), *sic accipimus, non tormenta tantum, sed omnem inquisitionem & defensionem mortis*. Habes ergo hic diserte *inquisitionem*, ut ne hircere quidem contra possis. Quid jam dicemus? Adjuvabimus dissentientes, & processum inquisitorium etiam deducemus ex *inquisitione*, secundum quam tutores dabantur a magistratibus, quibus potestas dandi tutores competebat. l)

§. XLI.

Attamen in Irenarchis saltem invenerunt Dd. processum inquisitorium m), de quibus alibi Ulpianus p^lribus

E 3

4. ad L. 1. §. 25. de S^Cto Siliano.
Custod. & exhibet. reor.

chen, auffsuchen. Inquirere un-
tersuchen, indagare, scrutari, in-
vestigare. Videantur Lexicogra-
phi. Hic textus est palladium
dissentientium, quo ablato, reliqua
sua sponte corruunt. Vides,
quam lubrico sæpe fundamento
nitantur doctrinæ eruditorum.
Sentiens ista Feltmannus in *Com-
ment. ad d. l. §. 4.* conquirere &
hic *inquirere* sub se comprehen-
dere ait, adeoque vernacule
tam *auffsuchen* quam *untersuchen*
denotare; sed majore fiducia &

pudore assertionem hanc etiam ne-
gamus.

k) *L. 1. §. 25. de S^Cto Siliano.*

no. l) Scilicet si ineptiæ serio pro-
ponantur, oleum & operam per-
dit, qui serio respondere velit.
Interim seriam responsonem re-
pete ex supra dictis §. III. lit. q.
item §. XVII. & maxime §. XX.
lit. x.

m) Vide Anthon. Matthæum
de Criminibus ad Lib. 48. tit. 20.
cap. 1. n. 3. & 4. Huberum in
Præ.

ribus agit. Res mira, cum diferte Ulpianus n) dicat, non esse eorum epistolis credendum. Item: Irenarchas interrogationes suas ad cognitionem magistratus mittere debere, & eos, qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendos esse, & quasi re integra, si quis erit, qui eos arguat. Igitur potius Ulpianus pro nostra sententia est allegandus o).

§. XLII.

1. ad L. 6. §.
3. ad SCrum
Turpillia-
num.

Ergo misso Ulpiano succurrat dissentientibus æmulus Ulpiani Paulus JCrus. Videamus. Ait hic p) Nunciatores, qui per notoria indicia produunt, notoriis suis assistere tenentur. Sed nec hic textus proderit dissentientibus. Nunciatores enim sunt ipsi irenarchæ vel quid simile q). Notoriæ vero, sunt elogia irenarcharum r). Et dum irenarchæ elogiis hisce assistere jubentur, potius inde probatur processus accusatorius, quam inquisitorius s).

§. XLIII.

Prælectionibus ad ff. tit. de cust. & exhibit. reor. n. 3. & 4.) quamvis nec ipsi inter se conveniant.

n) Ulpianus L. 6. de Custod. & Exhib. reor.

o) Adde Dionys. Gothofredum, in not. ad d. L. 3.

p) L. 6. §. 3. ad SCrum Turpill.

q) Dion. Gothoff. ibid.

r) Augustinus Epist. 160. Circumcessiones & clericos quosdam Donatistas, cura eo-

rum, qui disciplinae publicæ inserviunt, præmissa notoria ad judicia legesque perduxit. Et in Epist. 159. Qui non accusantibus nostris sed illorum notoria, ad quos tuende pacis vigilantia pertinebat, presentati videantur examini.

s) Repete dicta §. præced. & locum Tertulliani supra §. 37. lit. d. descriptum. Unde frustra & absque ratione addita dissentit Schilterus Exerc. 49. §. 154.

§. XLIII.

Jam ad Constitutiones Principum progrediamur. ^{6. ad l. 7. C. de accusatio-}
 Urgent dissentientes; Imperatorem Gordianum rescri-
 plisse t): *Ea quidem, quæ per officium Præsidi-
 bus denuncian-* tur, & *citra solennia accusationum posse perpendi incognitum
 non est.* Vides hic, inquit, in talibus non locum ha-
 bet processus accusatorius, ergo inquisitorius u). Sed
 incivile est, nisi tota lege perspecta, velle judicare. Se-
 quitur enim statim: *Verum non falsis, nec ne notoriis insimulatus sit, perpen-*
sio judicio dispici debet. Quæ verba satis in-
 nuunt, in prioribus verbis non agi de puniendis delin-
 quentibus, sed de alio negotio, quodcunque id demum
 fuerit w).

§. XLIV.

Sed forte statim sub Imperatoribus Christianis ^{7. ad l. i. C. de Custod. reor.}
 incepit inquisitorius processus. Jubet enim imperator
 Constantinus x): *in quacunque causa reo exhibitio, sive ac-*
cusator existat, sive eum publicæ sollicitudinis cura perduxerit,
statim debere questionem fieri, ut noxius puniatur, in-
nocens absolvatur. Sane hic satis aperte processus accu-
 satorius & inquisitorius distinguuntur, & jubentur judi-
 ces, etiamsi accusator non existat, reum vel condemna-
 re, vel absolvere, quod satis arguit, factum id esse pro-
 cessu inquisitorio. Sed exspecta paulisper. Quid est,
 quod Constantinus statim subjungat: *Quodsi accusator*
aberit ad tempus, aut sociorum presentia necessaria videat-
tur

t) L. 7. C. de Accusation.

u) Conf. Huberum citat. ad

§. 42. lit. m.

w) Adde L. 8. & 14. C. Eod.

& Dionys. Gothofred. ad illos
 res textus.

x) L. i. C. de Custod. reor.

tur, id quidem debet quam celerrime procurari. Vides, nihil aliud vult Constantinus in tota lege, quam ut processus accusatorius quam proxime debeat expediri, & rei in squalidis carceribus non diu detineri y).

§. XLV.

*8. ad Nov.
128. cap. 21.*

Tandem ad Justinianum ipsum provocant Doctores, sed absque effectu. Nil enim amplius jubet Justinianus, quam ut Magistratus ipsi latrones & raptores *requirere* ac legitimis suppliciis punire, nec hoc officium sub gravi pœna aliis inferioribus demandare debeant z). Nihil hic de processu inquisitorio a).

§. XLVI.

*Examinatur
sententia
Clariss. Bas-
nagii pri-
mam origi-
nem inquisi-
tionis Justi-
niano ex
Procopio ad-
scribentis.*

Sed ut sentiant dissentientes, bona fide nos agere, videamus, annon ex Historicorum testimoniis processus inquisitorium possimus a Justiniani institutis aliis derivare, etiamsi illa non sint in Corpus Juris relata. Succurrit ipsis vir de Historia Ecclesiastica optime meritus Jacobus Basnagius, expressis verbis primam originem inquisitionis Justiniano adscribens b). Sed ut tace-

y) Ergo sensus verborum antecedentium ex sequentibus ita est exponendus: Celerrime debet expediri processus accusatorius, sive *accusator existat seu statim presens sit*, sive absente accusatore reus exhibeatur ab irenarchis cum elogio. Interim quam celerrime debere accusatorem absentem evocari, ut accusationem instituat. Adde Jacob. Gotho-

fredum *ad L. 1. Cod. Theodof. b. 2. Lib. IX. tit. 3. & supra dicta §. 42.*

z) *Nov. 128. c. jubemus. 21.*

a) Sive per *qd* *requirere* intelligas *conquirere*, sive *inquirere*. Repete dicta §. 40. & 41.

b) *Histoire de l'Eglise Liv. XXIV. chap. 9 page 1429.* L'Empereur Justinien, dont l'avarice etoit extreme, etablit une charge, d'inqui-

taceam, eam relationem nisi sola autoritate historiæ secretæ Procopii, scriptoris valde suspecti, c) ne quidem ea, quæ inde allegat vir clarissimus, in Procopio extant d).

§. XLVII.

Ergo unde tandem inquisitorius processus ortum ducit? Unde omnia ratione destituta, quæ sub specie

Origo processus inquisitorii ex jure Canonico.

d' inquisiteur dans son Empire le quel pouvoit juger toutes sortes des personnes, qui estoient accusés; magis principalement celles qui commettoient les crimes contre nature, ou qui n' avoient pas des sentimens orthodoxes. Ce juge condamnoit les accusés, sans être obligé de produire ni les témoins, ni les accusateurs, tellement qu' ils estoient souvent condamnés, sans avoir été convaincus ils perdoient une partie de leurs biens, lesquels demeuroient confisqués a l'Empereur, & quelle fois ils estoient punis de mort. Mais comme l'avarice avoit engendré ce tribunal plutot, que la cruauté, ce supplice estoit fort rare. Voila la premiere origine de l' inquisition, qu' on n' avoit pas remarqué &c.

c) Dico suspecti, non testes falsi. Esti de falso testimonio ipsum accusent, & quæcumque de Iustiniani vitiiis asseruit simpliciter,

rejiciant Eichelius aliique defensores Justiniani. Res ipsa huc non pertinet. Vide interim Dn. Præsidem in *Dissert. de Fide juridica* cap. 2. §. 37. seq. Eiusdemque *Cautelas circa præcognita jurisprudentiæ* cap. 5. §. 68. Bene Ulpianus *L. 1. §. 24. & 25. de questionibus: Præterea inimicorum questioni fides haberi non debet, quia facile mentiuntur. Nec tamen sub pretextu inimicitiarum detrahenda erit fides questiones. Causaque cognita habenda fides, aut non habenda.* Etii enim de fide juridica loquatur J Ctus, multo magis tamen valebit ea observatio in fide historica.

d) Ita enim Procopius pag. 89. edit. Alemann: *Duos alios magistratus invexit. Horum alterum prætorem plebis vocavit, qui furis ulciscendis præesset, alterum questitorem, cui cognoscendum foret de puero*

singularis pietatis aut justitiæ in crassissimis superstitionis tenebris orbem Christianum invaserunt, & ibidem altas egerunt radices, ut nec hodiernum post aliquot secula a temporibus Reformationis, omnium eorum irrationabilitas a Protestantibus agnoscat. Scilicet a Pontificibus Romanis & jure Canonico. e).

§. XLIX.

Non subitanea tamen. Olim sine accusatore aliquem condemnare fuit pro illicito habitum.

Non tamen credendum, quasi subito processus hic inquisitorius Christianum invaserit orbem. Uti vitia singulos homines pedetentim & gradatim inficiunt, ita & astuta consilia Paparum pedetentim sunt progressa. Olim non erat sic, sed & secundum ipsam doctrinam ju-
ris

rum concubinato, de præpostere mulierum stupris, de que superstitiosa & falsa religione &c. Quæstor dicta in reos capitis sententia quæcunque collibissent afferebat Cæsari, atque ipse nullo jure alienis opibus nihilominus discebat. Namque hujus magistratus exactores principio neque accusationem petivere, neque testes inducere delictorum; sed hoc toto tempore incognita indemnataque causa rei capite & honorum præscriptione clam puniti sunt. Vides, non hoc dicere Procopium, quod Justinianus instituerit quæstorem, data ei potestate, ut absque accusatoribus &

testibus daret reos, sed potius, quæstorem illum, abusum sua potestate, per exactores suos talia perpetrasse (contra dispositionem Novellæ modo allegatæ 128. cap. 21.) connivente quamvis Justiniano. Sed forte decepit virum clarissimum titulus Quæstoris hujc magistratui datus, quasi sic instituta esset inquisitio & processus inquisitorius a Justiniano. Confer, dicta superius ad §. 39. lit. g.

e) Jam suo tempore Robertus Maranta circa annum 1520. florens in *Spec. Aur. Part. 6. n. 48. & 206.* agnovit, processum inquisitorium juri canonico suam debere originem. Et tamen Protestantes etiam Jcti tanti amant
com.

ris Canonici turpe habebatur & illicitum, sine accusatore aliquem condemnare f).

§. XLIX.

Sed mutata postea sunt tempora, & his mutatis facile fuit Pontificibus mutare etiam regulas iusti. Adorabat populus & venerabatur omnes eorum torturas textuum S. Scripturæ ad sententiam, quæcunque ipsis placeret. Eadem igitur facilitate, qua Scripturam antecessores torserant ad rejiciendum processum inquisitorium g), successores obtorto collo traxerunt alia dicta sacrarum literarum ad eum introducendum h).

Occasionem dedit inepta tortura textuum scripturæ.

§. L.

Inceptum etiam fuit corrigere LL. Civiles circa processum accusatorium, & inimicos repellere ab accusatione i), item Laicos ab accusatione Clericorum sub præ-

Correctio processus accusatorii.

communem errorem ut Marantæ doctrinam indignabunde ferant, tanquam erroneam.

f) *Can. Nihil. 4. C. 2. q. 1. Nihil contra quemlibet accusatum absque legitimo & idoneo accusatore fiat. Nam & Dominus noster Jesus Christus Judam furem esse sciebat, sed quia non est accusatus, ideo non est ejetus. Item can. de manifestis. 17. ibidem: Judicis non est sine accusatore damnare, quia & Dominus Judam cum fur esset, sciebat, sed quia non est accusatus, minime abiecit. Et ibid. in part. 3. Dum accusatoris*

persona assumitur, judiciaria potestas amittitur. In una enim eademque causa nullus potest esse simul accusator & iudex.

g) *Ut factum Christi intuitu Judæ, ut modo notatum. Ita dictum Christi Joh. 8. de adulteræ glossatores, ut Salycetus ad L. 7. C. de accusation. n. 33. torquent (vid. supra §. 25.) ad impugnandam processum inquisitorium.*

h) *Ut Innocentius III, dicta Genesios, & Luca. Vide infra §. 53. lit. o. & supra §. 17. & 24.*

i) *Cap. 7. 13. 19. X. de accusat.*

F 2

Gen-

prætextu, quasi laici sint clericorum inimici k). Unde obtenta facultate corrigendi & emendandi leges politicas de accusatorio processu disponentes, facile fuit ulterius progredi.

§. LI.

Inventa denuntiatio Evangelica.

Porro & denunciatio jam erat introducta differens maxime ab accusatione, quod accusator deberet inscribere nomen & pœnam calumniæ pati, denunciatores calumniæ pœnam non metuerent, sed facile excusarentur prætextu fraternæ charitatis l). Et hæc ipsa denunciatio paravit viam processui inquisitorii m).

§. LII.

Gonzalez Tellez *ad cap. 10. de Accusat. n. 5. & 6.*

k) *Cap. 1. 2. 3. & 4. C. 11. 9.* 7. De inimicitia laicorum in clericos est *cap. 5. & 14. ibid.* Atque hoc quidem primo intuitu non videbatur esse iniquum cum & clerici non deberent accusare laicos, *can. 6. ibid.* sed tamen magna latebat fraus, cum clerici tamen possent denunciare & judicare laicos, non vero laici clericos.

l) *Cap. 16. X. de Accusat. & ibi Gonzalez Tellez. n. 7.*

m) Quis enim accusare vellet si liceat denunciare. Dicit quidem Pontifex *in c. Licet Heli 31. X de Simonia*, quod *tribus* modis erga delinquentes procedi possit, videlicet per *Accusationem*,

Denunciationem & Inquisitionem, & sicut Canonistæ, ut diversitatem inter denunciationem & inquisitionem ostendant, sed distinctionibus suis inter denunciationis varias species, puta Evangelicam, judicalem, Canonicam regularem (vide Engelium *in Colleg. jur. Canon. ad tit. de Accusat. n. 28. seq.* Casp. Zieglerum *ad Lancellot. lib. 4. tit. 1. §. 1. verbis: Per denunciationem*) rem magis implicant, quam explicant, & verius est denunciationem olim fuisse præcursorem processus inquisitorii, eo vero introducto, ejus præparationem. Conf. Ziegler. *d. l.* Ipsa denunciatio sic dicta Evangelica, quantaquanta est, est abusus dictorum scripturæ sacræ, ut vel

§. LII.

Neque statim publice sancita fuit inquisitio, seu *Objectiones* processus inquisitorius. Sed prius hinc inde, vel ab ipso *contra Pro-* Pontifice, vel ejus speciali jussu, aut permissu ab *cessum in-* aliis tenatus n). Unde opus habuit Pontifex, justitiam *quisitorium* hujus processus inconfueti adversus objectiones ipsi *a Pontifice* factas o), quamvis parum rationabiliter p) solvere & *miserere reso-* ordinem inquisitorii processus justificare q). *luta.*

§. LIII.

ex attenta perlectione c. 13. X. de *judiciis*, ubi est ejus sedes prima-
ria, videre licet. Ut dolendum sit
Ictos etiam Protestantes nequi-
tiam Papalem hic latentem, & Re-
ges bonis suis spoliare intenden-
tem, non sensitse, sed remedium
hoc tanquam pium & probum,
etiam Augustanæ Confessioni ad-
dictis commendasse. Vide B. Go-
thofredum de Jena de *ScTo Ma-*
cedon. Sect. 4. p. 274. seq. B.
Brunneman. Fur. Eccles. lib.
III. c. 2. & alios passim. Unde val-
de commendari meretur tractatus
Christiani Friderici Jani de *De-*
nunciacione Evangelica im-
pressus Wittebergæ 1678. ubi ne-
quitiam sub introductione denun-
ciationis Evangelicæ latentem fu-
sus declarat.

n) Vide cap. 16 & plura se-
quentia X de *Accusat. c. 31. de*

simonia, cap. un. X. Ut ecclesiast.
benef. sine diminutione confe-
rantur. &c. Potissimum illud
cap. un. vide plenius in Epistolis
Innocentii III. lib. I. Epist. 268.

o) *DicTo cap. unic. verbis:*
Proponebas, quod cum nullus
debeat sine accusatione damna-
ri, nec aliquid circa negotium
illud sit factum in forma judicii
&c. Item: cum enim juris sit ex-
plorati, quod auctore non proban-
te, is, qui convenitur, etiamsi ni-
hil præstiterit, debeat absolvi
&c.

p) Etenim nihil respondet ad
objectionem, sed pro more ine-
ptorum disputantium saltem con-
tradicit, aut negat conclusionem
ibid. verbis: *porro cum donatio*
&c. Similiter inepta est responsio
Pontificis ad objectionem, quod
nemo possit simul esse accusator &
judex

§. LIII.

*Radices in-
quisitorii
processus ini-
tio Seculi
XIII.*

Nullum vero est dubium, quin primas radices processus inquisitorius egerit initio seculi XIII. sub Innocentio III. Papa r). Nam pleræque, si non omnes Constitutiones Papales, quæ de processu inquisitorio primum loquuntur, sunt hujus Innocentii s).

§. LIV.

judex (vide §. 49. lit f.) dum torquet pro neganda conclusione dicta Luca, & Genesios cap. 17. & 24. x. de accusat. & cap. 31. de simonia & postea ineptissime subjungit, non tanquam si idem accusator & judex, sed quasi fama deserente vel denunciante clamore sui officii debitum exequatur. Et omnino apparet, quam curta Pontifici fuerit supplex in defendendo suo processu inquisitorio, quodeadem sic lyra, & eadem prope adhibeantur verba in istis tribus capitulis modo allegatis, quamvis ad diversos & diversis temporibus datis.

q) D. cap. unic. verbis: quia vero hæc allegatio personam nostram tangere videbatur, dignum duximus, causam commissæ inquisitionis & ordinem plenius explicare; ne quis quodam modo suspicetur, quos nos in

hoc negotio perperam processerimus, præsertim cum ratio assignanda debeat esse posteris profutura.

r) Qualis & quantus Papa fuerit Innocentius III. videri potest ex gestis ejus ab Anonymo conscriptis, & operi vasto Epistolarum Innocentii, a Stephano Baluzio Parisiis superiore seculo edito, præmissis, ut & ex ipso Epistolarum opere. Scilicet a Pontificiis ut magus heros prædicatur. Lector impartialis videbit, fuisse hominem non extraordinarie eruditionis nec prudentiæ, forte tamen etiam nec malitiæ, stultitiæ & superstitione communi non imprudenter utentem ad augendum imperium ecclesiasticum, & suppressendam auctoritatem Magistratus politici. Sedi præfuit ab anno 1198. usque ad annum 1216,

§. LIV.

Porro quemadmodum hætenus dicta t) satis docuerunt simul, inventione hac processus inquisitorii in laicos, variis artibus diu quæsitum, confirmaretur u); ita tyrannidem per processum inquisitorium quæsitam ulterius ad oculos monstrat, quod vel statim comitata eundem vel mox secuta fuerit inquisitio in hæreticam w) pravitatem, per hanc vero, confusiones & turbæ universales, ac iniustitiæ horrendæ sub specie pietatis totum Christianum orbem inundaverit x.)

Fructus ejus officium sc. inquisitionis in hæreticos.

§. LV.

s) Scilicet *cap. 13. de judiciis, cap. un. Ut eccles. bon. sine dim. conferantur, c. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. X. de accusat. Cap. 31. de Simonia &c.*

t) *A. §. 48. huc usque.*

u) Quod nos probaturos esse supra §. 2. in fine promisimus.

w) De occulta malitia & origine inquisitionis in hæreticos succincte agit Paulus Sarpus in *Historia de Origine, forma, legibus & usu officii inquisitionis in civitate & Domino Veneto*, quæ extat in *volum. 3. Oper. ab imit. p. 26. seq.* Adversus Paulum Sarpium editus quidem fuit ab anonymo sine die & consule libellus: sub titulo: *Risposta all' Historia della sacra inquisitione, composta dal R.P. Paolo Ser- vito*, Sed quæ hic Autor de ori-

gine inquisitionis habet *p. 10. seq.* non contradicunt Paulo Sarpio, neque eum, ut intendit Autor, erroris arguunt. Sed potius ejus breviter dicta fufius illustrent & declarant. Res eo redit, ipsum Innocentium III. primum etiam autorem esse officii sacrae inquisitionis, & Dominicum primum inquisitorem ab eo adversus Albigenses in Gallia partibus Tholosanis fuisse constitutum, quod postea fufius monstravit Philippus a Limborg. in *Histor. inquisit. lib. I. cap. 10. seq.* Jacob Basnagius *Histor. eccles. lib. 24. cap. 9. seqq.*

x) Vide Paulum Sarpium, Limborgium, Basnagium *d. d. l. l.* Edita etiam est anno 1681. nescio ubi, (nam præscriptam Coloniae nomen est valde suspectum) saryra elegans sub titulo: *L' in- qui-*

§. LV.

Conclusio.

Habes ita veram processus inquisitorii originem in genere. Originem specialem & progressum ejusdem in Germania, ut & usum ejusdem ac ab usum hodiernum & an propter abusus frequentes idem plane tolli y) & processus accusatorius z) iterum introduci debeat, exponere meum institutum non patitur, sed id negotium aliis discutiendum relinquo.

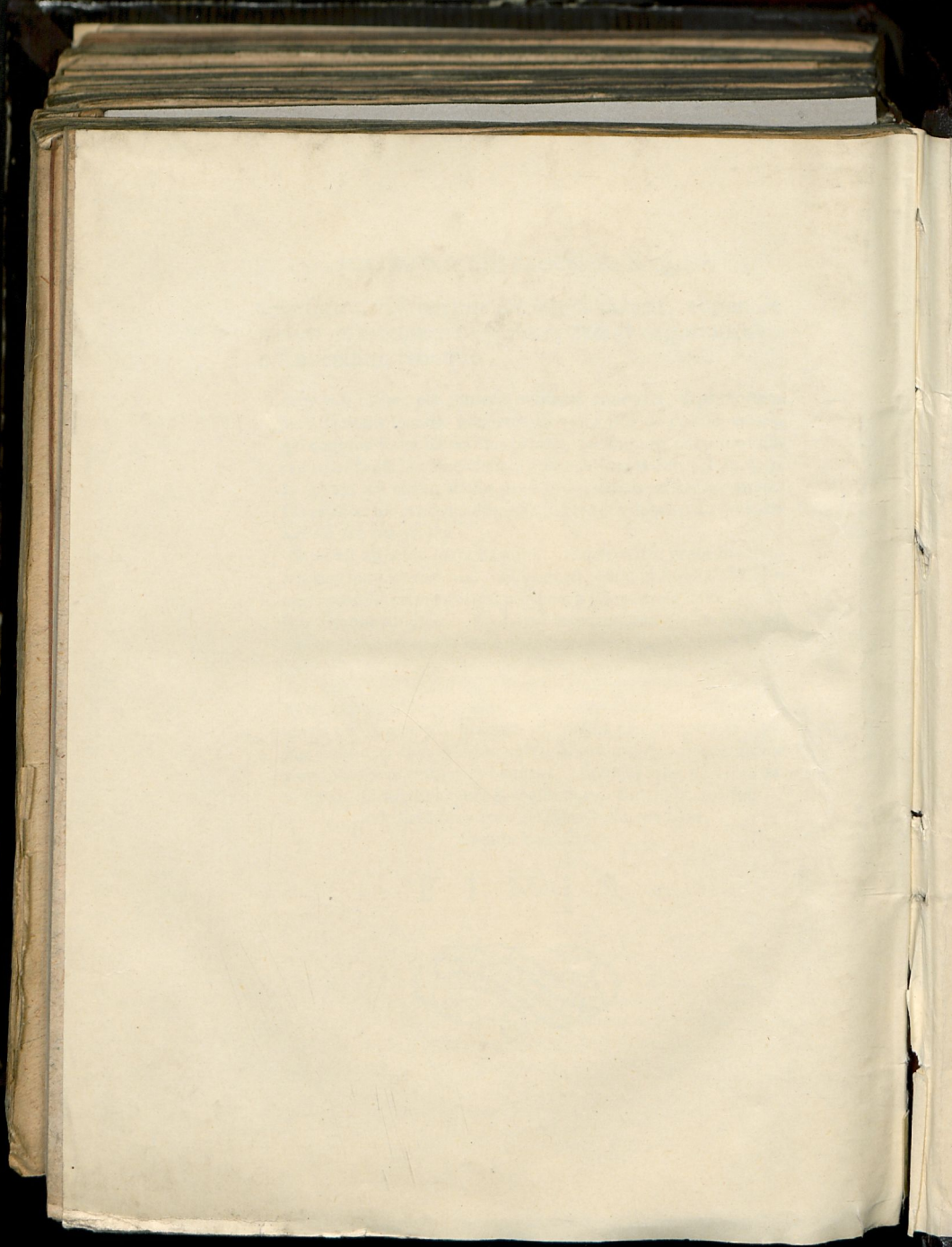
quisitione processata, opera storica curiosa divisa in due Tomi, ubi confusiones istæ per inquisitionem introductæ in omnia regna & provincias Europæas ingeniosissime descriptæ leguntur.

y) Ita quidem communiter doceri solet, cognitio rei abusu eoque nimio, usum una cum abusu esse tollendum per leges publicas, Ego vero aliter sentio. Errat Medicus, qui cognitio morbo eundem vult tollere per remedia violenta contraria, sæpe mortem loco fanitatis sperata accelerantia. Ita Jcti & Politici errant, qui cognito Reipubl. morbo putant, facilitum esse, invenire remedia, (vide Dn. Præsidentem in *Not. ad Monzamban. cap. fin. §. 4. lit. o*) aut qui rerum abusus per leges violentas tollere autumant. Plane aliter hic procedendum esse docere eos debebat Tacitus *Annal. lib. III. cap. 52. seq.*

z) Nihil est ab omni parte beatum. Habet etiam processus accusatorius sua incommoda. Notum est, quod in Anglia, ubi solus viget processus accusatorius, non pauca sint quærelæ de falsis testibus, aliisque abusus. Media via incedendum. Vitia Reipubl. dissimulare, aut pro virtutibus commendare, corrumpit animos discerentium, eosque ineptos reddit ad Rempubl. bene gerendam. Initium prudentiæ est, agnoscere nævos Reipublicæ. Sed cognitio morbis politicis properare velle ad emendationes violentas sub specie zeli & pietatis, pertinet ad consilia pseudo-politica, quibus Pontifices cum dissidiis universalibus totius orbis confirmarunt salum Vicedatum in his terris. Et hujus falsæ doctrinæ arcana, in hac Evangelii luce ulterius occultare & non subinde data occasione detegere velle, cordatos amplius haud decet.

F I N I S.

ULB Halle

3

005 387 418

B.I.G.

Farbkarte #13

1678.

M 111 13
25-6

DISSERTATIO JURIDICA INAUGURALIS

ORIGINE
PROCESSUS
INQUISITORII,

QUAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. PHILIPPO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSIE, MARCHIONE BRANDENB. DUCATUS
MAGDEB. GUBERNAT. ETC. ETC.

IN ALMA FRIDERICIANA
PRO DECRETO ILLUSTRIS ICTORUM ORDINIS,
SUB MODERAMINE
DN. CHRISTIANI THOMASII,
SAC. REG. MAJEST. IN BORUSSIA CONSILIARII INTIMI, UNIVERSITATIS DI-
RECTORIS, AC PROFESSORIS PRIMARII, ET FACULTATIS JU-
RIDICÆ ORDINARII, H. T. DECANI,

PRO DOCTORIS IN UTROQUE JURE PRIVILEGIIS
IN AUDITORIO MAJORI

Die XV. Maji Ao. MDCCXI. horis ante- & pomeridianis

SOLENNITER VENTILANDAM PROPONIT

JOACHIMUS SALTZSIEDER,
POMERANUS.

HALÆ MAGDEB. PRELO HENDELIANO, 1739.

